

Юридичні науки

УДК 4414

Гальцова Олена Володимирівна

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гальцова Елена Владимировна

*кандидат юридических наук,
ассистент кафедры криминологии и криминально-исполнительного права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Galtsova Elena

*Candidate of Legal Sciences,
Assistant of Criminology and criminal Executive Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

Хомиченко Вікторія Віталіївна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Хомиченко Виктория Витальевна

*студентка
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Homichenko Viktoria

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

**ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ОДНА З ПРИЧИН ЖІНОЧОЇ
ЗЛОЧИННОСТІ
ДОМАШНЕЕ НАСИЛИЕ КАК ОДНА ИЗ ПРИЧИН ЖЕНСКОЙ
ПРЕСТУПНОСТИ**

DOMESTIC VIOLENCE AS ONE OF THE CAUSES OF FEMALE CRIME

Анотація. У статті розглянуто причинно-наслідковий зв'язок між домашнім насильством та жіночою злочинністю. Охарактеризовано жіночу психологію загалом та її відмінності від чоловічої. Описані види жінок-злочинниць, причини та витoki їх жорстокості. Зосереджено увагу на наслідках жіночої злочинності, проблем ресоціалізації засуджених жінок, висловлені пропозиції боротьби зі збільшенням жіночої злочинності, спричиненої домашнім насильством.

Ключові слова: домашнє насильство, жіноча злочинність, ресоціалізація засуджених жінок, види жінок-злочинниць, жіноча жорстокість.

Аннотация. В статье рассмотрена причинно-следственная связь между бытовым насилием и женской преступностью. Охарактеризована женская психология в целом и ее отличие от мужской. Описаны виды женщин-преступниц, причины и истоки их жестокости. Сосредоточено внимание на последствиях женской преступности, проблем ресоциализации осужденных женщин, озвучены предложения борьбы с увеличением женской преступности, причиной которых является бытовое насилие.

Ключевые слова: бытовое насилие, женская преступность, ресоциализация осужденных женщин, виды женщин-преступниц, женская жестокость.

Summary. The article considers causal connection between domestic violence and female criminality. There is characterized female psychology in general and in compare with men's one. There are also described types of female criminals and determined the reasons and sources of their cruelty. The work is focused on the consequences of female criminality and problems of re-

socialization of the condemned women. Considering the listed aspects, we offer measures of struggle against increase in the female criminality rate caused by domestic violence.

Key words: *domestic violence, female criminality, re-socialization of the condemned women, types of female criminals, female cruelty.*

Усі звикли характеризувати жінку як берегиню сімейного вогнища, лагідну та спокійну матір, що виховує дітей та влаштовує комфортний побут. На думку фахівців психологія жінки істотно відмінна від чоловічої. Досить довгий час загальна психологія взагалі не визнавала стать, як базовий аспект людської природи, а соціальна психологія – ігнорувала гендер, як складову основного протиріччя, що визначає взаємодію людей у соціумі [1, с. 2]. Про це зазначав американський психолог та професор Стенфордського університету Філ Зімбардо у своїй передмові до книги Шона Бурна «Гендерна психологія».

Проведене дослідження дало підстави до висновку, що жіноче світосприйняття дещо інше, ніж чоловіче. Модель чоловічої поведінки психологи характеризують як соціально незалежну, компетентну, активну та ефективну. А жіноча спрямована на комунікативні вміння, теплоту й емоційну підтримку. Зовнішній світ чоловіка є більш чітким та предметним, тоді як жіночий – мінливий та чуттєвий. Жінки по різному проявляють свою поведінку в залежності від своїх внутрішніх відчуттів. У більшості випадків в момент критичної ситуації, чоловіки є стриманішими і можуть мислити тверезо і раціонально, а жінка – піддається емоціям. У жінок переважає особисте ставлення до подій – усе сприймається близько до серця. А особисті відносини в сім'ї чи на роботі зачіпають їх значно сильніше, ніж чоловіків. Жінок часто звинувачують у менш стійкій нервовій системі, але це ствердження не зовсім вірне. Загалом це виявляється у швидкому переході від одного емоційного стану до іншого і тому жінки більш

емоційні, ніж чоловіки, це факт. Тож, що може спонукати прекрасну половину світу на бік злоби та жорстокості, зокрема на вчинення злочинів?

Одним із чинників цього є домашнє насильство, яке на жаль, сьогодні в країні стрімко зростає. Досить часто засобах масової інформації вибухають гучні історії жертв, що вимушені шукати прихистку деінде, втікаючи від жорстокості у власній сім'ї. Хоча, варто зазначити, що збільшилася не сама кількість таких епізодів, а їх оприлюднення. Переважна більшість жінок соромиться зізнатися про негаразди вдома, тому вимушені терпіти образи, сподіваючись на краще. Не зважаючи на ніби то високий рівень свідомості сучасного суспільства, більшість з них боїться суспільного осуду. Крім того, більшість жінок у критичній ситуації наслідують «реакцію жука», тобто впадають у ступор, і не можуть тверезо оцінити, що ж відбувається в їх сім'ї, а тому не можуть вчасно попросити про допомогу.

Аналогічна проблема зачіпає не лише Україну, міжнародне співтовариство також стурбоване даною ситуацією. Міжнародні дослідження зазначають, що більш ніж 60% жінок та дітей щоденно потерпають від домашнього насильства. А це, майже, кожна третя жінка! Так, саме жінки та діти в більшості випадків стають жертвами цього злочину.

Статистика щороку показую захмарні цифри заяв про факти насильства в сім'ї, проте дані не є достовірними, оскільки даний злочин є досить високо латентним. Тому, скільки ж насправді жінок та дітей потерпає щороку від домашніх тиранів, достеменно невідома, а отже й ефективної боротьби з цим явищем не відбувається.

Загалом науковці виокремлюють два основні наслідки домашнього насильства: 1) проблеми фізичного характеру (проблеми зі сном, травлення, тиском і т. д.); 2) проблеми психічного характеру (депресія). Крім того, більшість науковців-кримінологів вказують і на такий його наслідок, що

воно є однією із причин жіночої злочинності, передують цьому умови конкретної життєвої ситуації.

Зазвичай, коли ми чуємо слова «злочинець», «злочин», рідко коли уява змальовує жіночу постать. Саме тому можна погодитися із думкою про те, що показник злочинності серед жінок є своєрідним індикатором здоров'я суспільного життя. Статистичні дані МВС не виділяють жіночу злочинність в окрему категорію, а фіксують лише виявлену кількість осіб жіночої статі, які скоїли злочин. Жіночу злочинність прийнято розглядати як певне виключення із загальної злочинності. Проте, останнім часом спостерігається збільшення відсотку злочинів, які скоюють жінки. Що характерно, схожі тенденції відбуваються не лише в Україні, а й в інших державах світу [2, с. 15].

Не є безпідставним ствердження про те, що жінки є більш жорстокими у своїх злочинах, а ніж чоловіки. Як тут не пригадати, що ще Ломброзо відзначав, що «справжні жіночі злочинні типи більш жахливі, ніж чоловічі» [3, с. 75]. Цьому є відповідне наукове пояснення засноване на психологічних дослідженнях. Соціопсихолог Інгвар Каусмансон у своїй книзі «Жорстокість відмови» розглядає причини жорстокості жінок. Дослідник визначає, що ще в юному віці, у дівчат формується навичка відмови. Коли до неї проявляє симпатію одразу декілька хлопчиків, комусь із них вона вимушена буде відмовити, хоча при цьому і завдає болю. У цей момент у дівчинки з'являється розуміння, що деколи доводиться бути безжальною, задля збереження себе.

Чоловіча жорстокість, в деякій мірі закладена природою, від тоді як вони ще мали добувати їжу для сім'ї шляхом вбивства тварин. Тоді як жіноча – більш «олюднена» і формується не стільки підсвідомою сферою «ВОНО», скільки розумною сферою людського «Я». Дуже важливе значення має жіноча чуттєвість як складова психіки. Будь-які, навіть найуніфікованіші людські поривання і бажання, проходячи через свідомість

жінки, набувають певного специфічного забарвлення, джерелом якого перш за все є жіноча чуттєвість. А гіпертрофована чуттєвість є певним проявом жорстокості, особливо якщо вона має або природні аномалії, або позбавлена можливості нормального функціонування внаслідок тих чи інших обставин. Ось чому жорстокість жінок-злочинців ніколи не буває послідовною на відміну від жорстокості чоловіків.

Що ж провокує жінку на вчинення злочину? У середньовіччі вважалося, що будь-яка жінка здатна на злочин через свою нерозумність, з чим не можливо погодитись. Достовірними можна вважати антропологічні особливості жіночої злочинності. Чезаре Ломброзо в своїй праці «Жінка - злодійка і повія» висловився таким чином: «дуже часто злочини, вчинені жінками, мають дуже складну передісторію. Злочинці-жінки подібно дітям хворобливо вразливі до всякого роду зауважень. Вони незвично легко піддаються почуттю ненависті, і незначна перешкода чи невдача в їх житті збуджують в них лють, яка штовхає їх до злочину. Будь-яке розчарування збуджує лють до тієї людини чи предмета, які стали причиною їх виникнення, і кожне незадоволене бажання сповнює їх ненавистю до навколишніх навіть коли ні до чого причепитися. Невдача викликає в їх душі страшну злість проти тих, хто більш влаштований у житті, особливо, якщо ця невдача залежить від їх власної нездатності. Те ж саме, але в більш різкій формі, відбувається у дітей, які часто б'ють кулаками предмет, на який наштовхуються, і тим самим завдають собі біль. З цього випливає хибний психічний розвиток жінок-злочинців, залишок здатності, який притаманний дітям і тваринам сліпо реагувати на біль, кидаючись на її найближчу причину, навіть якщо вона є формою неживого предмета» [3, с. 132].

Зрозуміло, що біологічний фактор жіночої злочинності не можна не враховувати, проте він існує у взаємодії й з іншими – соціальними. Так про тенденції підвищення рівня криміногенних дій жінки у побутових конфліктах зазначає Л. Крижна: «за результатами вивчення кримінальних

справ питома вага осіб жіночої статі, які вчинили злочини у сфері сімейно-побутових відносин зростає за останні роки більше ніж удвічі» [4, с. 8]. Також автор у своїй роботі визначає два види жінок-злочинниць: 1) жінка, що має риси суб'єктивного характеру – неврівноваженість, емоційна нестійкість, розбещеність, аморальні погляди, важко пояснювана дратівливість, надмірно принизливе ставлення до членів сімейно-домашнього оточення і т. ін.; 2) жінка, що скоює злочин за наявності віктимної поведінки потерпілої сторони. Про злочини, вчинені жінками, причинами яких стало свідоме провокування, знуцання, образи, інша протиправна поведінка їх чоловіків, неодноразово наголошується й у інших наукових працях та дослідженнях. У дослідженні Б. Головкина розглядається розпачливо-рішучий тип злочинця, який в силу певних психологічних особливостей у своїй поведінці більше керується почуттями, інтуїцією, нерідко амбіціями. Характерно, що вирішальну роль у переростанні стану розпачу винних у стійку рішучість до вчинення тяжкого злочину відіграє віктимна поведінка потерпілих (тобто чоловіків), які в одних випадках тривалий час знуцалися надмайбутніми злочинцями, а в інших – вели аморально-дезадаптивний спосіб життя [5, с. 7]. Звідси випливає, що частина злочинів, які скоюють дружини проти своїх чоловіків, обумовлена реакцією на неправомірну поведінку останніх внаслідок домашнього насильства [6, с. 12].

Отже, жіноча неконтрольована жорстокість формується не лише під впливом гіперемоційної натури, проте й під впливом зовнішніх факторів на неї, але найбільше це пов'язується з домашнім насильством, оскільки неспокій у власному домі, постійні крики, бійки, знуцання є тими чинниками, що можуть призвести до негативних змін в психологічній та психічній сфері та штовхнути жінку вчинити злочин.

Також в умовах гендерної рівності, на жінку покладається більше обов'язків, ніж на чоловіків: таких як забезпечення домашнього комфорту,

виховання дітей, фінансове забезпечення сім'ї та інше. Жінки покладають на себе багато чоловічих обов'язків. Маскулінізація жінок призводить до появи у них чоловічої психології, що й штовхає певну їх частину до «чоловічих» злочинів (убивств, заподіяння тілесних ушкоджень, шахрайств, грабежів, розбоїв тощо) [5, с. 9]. Однією з причин сімейних конфліктів в побуті є саме боротьба за лідерство або проблеми з фінансовим благополуччям в домі. Але ж конфліктують 90% сімейних пар, проте з'являється тенденція переростання сварок до важких баталій, де жінка в більшості випадків стає жертвою.

Вивчення жіночої злочинності необхідно у зв'язку з інтенсивним зростанням даного виду злочинності в нашій державі, при тому, вивченні даного питання необхідний серйозний детальний підхід, оскільки злочинна поведінка жінки негативно впливає на суспільство, його інститути і спільності, особливо на сім'ю, на його морально психологічну атмосферу в цілому.

Нинішня ситуація з рівнем злочинності жінок вказує на невтішну тенденцію. З опублікованих статистичних даних Генеральної прокуратури України про зареєстровану кількість злочинів можна спостерігати зростання злочинів, вчинених жінками, у геометричній прогресії. Ще в січні 2018 року було зареєстровано 56 злочинів проти життя та здоров'я людини, серед яких жодного умисного вбивства або ж вбивства з необережності, тоді як вже у вересні 2018 року було зафіксовано 1270 злочинів, з яких 71 умисне вбивство [7].

Можна констатувати, що домашнє насильство є не тільки однією з причин жіночої злочинності, а й викликає негативні наслідки. Складові жіночої злочинності накопичуються та, перетворюючись на снігову кулю, провокують виникнення нових проблемних тенденцій, однією з яких є питання ресоціалізації жінки після вчинення ними внаслідок домашнього насильства злочинів та відбування покарання за нього. Це підтверджує одне

з досліджень, проведене Т. Мосійчук. Було проведено аналіз соціальних ролей декількох груп людей таких як: чоловіка офіцера армії, студентки, що здобуває вищу освіту, жінки, що відбуває покарання та підлітків, які знаходяться на лікуванні в санаторії. Дослідження виявило, що жінки мають майже той самий рольовий набір, що й у підлітків, тобто, вони є соціально відстороненими. Також було зафіксовано низький кількісний показник професійних ролей, віднесення їх на останнє місце жінками, які відбувають покарання, що вказує на їх низький економічний статус в економічній і фаховій структурах суспільства та може підштовхнути їх до поза соціальних засобів вирішення своїх матеріальних проблем після відбуття терміну покарання [8, с. 118].

До того ж, жінки після відбування покарання, слабо залучаються у соціальне життя, є нереалізованими у сім'ї; занижуються їх особистісні якості, що свідчать про існування психологічної деформації особистості жінок, які обрали кримінальні засоби вирішення життєвих проблем [9, с. 119]. Негативним є те, що скоюючи злочин та відбуваючи за нього покарання, жінка втрачає повагу до патріархального світу, створеного чоловіками. Разом із цим, вона втрачає власну жіночу сутність [2, с. 18]. То ж на яке здорове суспільство, нове достойне покоління можна розраховувати, якщо його буде народжувати та виховувати, психологічно травмовані та не здатні до цього жінки?

На мою думку, не є доцільним розглядати злочини, вчинені жінками на побутовому підґрунті, як одиничне та окреме явище. Лише вивчаючи проблему комплексно, заглибившись у первісну причину, можливо її розв'язати. Тому проблема домашнього насильства повинна вирішуватися на рівні держави, передусім шляхом удосконалення законів, які повинні розширити законодавче забезпечення прав жінок від приниження, побиття, зґвалтування, психологічного тиску і т. п. Щодо захисту жінок від насильства в сім'ї прийнято низку законів, а саме: Закон України «Про

запобігання та протидію домашньому насильству», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками та домашнього насильства і боротьбу з цими явищами»(Стамбульська конвенція). Тому криміналізація домашнього насильства законодавцем свідчить, що це є злочином проти життя і здоров'я, честі, гідності людини стосовно членів родини, який не повинен викликати суспільного осуду, оскільки тяжкість його наслідків є особливо негативними для жінки яка повинна бути берегинею людського роду.

Тому жіноча злочинність, яка часто є реакцією на домашнє насильство – це не тільки проблема держави, але й проблема суспільства. Коли ми нарешті відійдемо від пострадянських традицій, що не можна виносити «сміття з дому», тоді нарешті з'явиться нове здорове суспільство, яке не буде засуджувати жінку за її слабкість, буде правосвідомим та критичним у своїх помислах, відповідальним за свої моральні устої.

Література

1. Бурн Ш. «Гендерна психологія». — СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. — 320 с.
2. Бова А. Кримінологія гендера: дослідження подружнього насильства / А. Бова // Український соціум. – 2004. – №2 (4). – С. 13–20.
3. Ломброзо Ч. Женщинапреступница и проститутка / Ч. Ломброзо, Г. Ферреро ; Предисл. В. Чудновского. – Ставрополь: Издательство А. А. Торбы, 1991. – 224 с.
4. Крижна Л. В. Попередження злочинів, що вчинюються у сфері сімейно-побутових відносин : автореферат дис. на здобуття наук.

- ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. «Кримінальне право та кримінологія» / Л. В. Крижна. – Київ, 2000. – 17 с.
5. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія» / Б. М. Головкін. – Харків, 2003. – 20 с.
  6. Надьон О. Жіноча злочинність: деякі особливості розслідування справ [Електронний ресурс] / О. Надьон. – Режим доступу: [http://www.pravoznaves.com.ua/period/article/1111/%CD 19](http://www.pravoznaves.com.ua/period/article/1111/%CD%2019).
  7. Статистичні дані Генеральної прокуратури України / Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo.
  8. Мосійчук Т. Є. Особливості ідентифікації та самоідентифікації у девіантних групах / Т. Є. Мосійчук // Вісник Одеського національного університету. – 2008. – Т. 13. – Вип. 3. Соціологія і політичні науки. – С. 113–121.
  9. Чаплик М. М. Тенденції жіночої злочинності в Україні / М. М. Чаплик // Науково-методичний журнал «Наукові праці». – 2012. – Т. 201. – Вип. 189. – Серія: «Соціологія». – С. 114-118.